

ШКІЛЬНА ОСВІТА ТА КУЛЬТУРОЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ (НА ПРИКЛАДІ ТРАДИЦІЙНО- ПОБУТОВОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКАРПАТТЯ)

Виконавець проєкту:

Бай Володимир Олександрович,

Учень 7 класу Ужгородського ліцею ім. Т.Г. Шевченка Ужгородської міської ради
Закарпатської області,

Закарпатське територіальне відділення МАН України, м. Ужгород.

Керівниця проєкту:

Товтин Яна Іванівна,

вчитель історії Ужгородського ліцею ім. Т.Г. Шевченка Ужгородської міської ради
Закарпатської області, к.і.н., доц.

Мета та завдання дослідження

Мета дослідження: спроектувати можливі шляхи та варіанти збереження української культури в цілому та традиційно-побутової культури Закарпаття зокрема, за допомогою шкільної освіти.

Завдання дослідження:

- виокремити особливості сучасного стану культурозбережувальної діяльності;
- проаналізувати розмаїття культурних традицій на прикладі Закарпаття;
- визначити роль шкільної освіти у збереженні національної культурної спадщини.

«Закарпаття – багатонаціональний край. Область населяють представники понад 100 національностей. Згідно з Всеукраїнським переписом населення 2001 року в краї проживають 1010.1 тис. українців (80,5%), 151.5 тис. угорців, (12.1%), 32.1 тис. румунів (2.6%), 14.0 тис. ромів (1.1%), 5.6 тис. словаків (0.5%), 3.5 тис. німців (0.3%), а також 1540 білорусів, 565 євреїв, 518 поляків, 490 вірмен та інші»[1]. У цілому ж в Україні відзначається 130 національностей і народностей [2].

«Роки незалежності підтвердили, що Україна, де майже 80% населення становлять етнічні українці, має всі необхідні об'єктивні демографічні, етногеографічні та політичні підстави бути національно цілісною державою, яка формує модерну українську культуру» [3, с. 53]. Люди різних національностей мають специфічні та барвисті традиції, взаємний вплив та взаємодія яких створюють унікальну багатоманітність та неповторність української культури.

Важливе місце у культурній спадщині займають народні ремесла та художні промисли, дослідження та збереження яких є вкрай актуальними для вивчення та розуміння історії держави, розбудови єдності суспільства та забезпечення сталого розвитку країни.

Основні народні художні промисли Закарпаття

Художня вишивка [4];

Джерело: [5]

Закарпаття

Джерело: [6]

Джерело: [7]

Основні народні художні промисли Закарпаття

ковальство і ливарство; художня обробка каменю; обробку кістки та рогу [4];

Джерело: [8]

Джерело: [9]

Джерело: [10]

Основні народні художні промисли Закарпаття

кераміка, гончарство; декоративний розпис [4];

Джерело: [11]

Джерело: [11]

Джерело: [12]

Основні народні художні промисли Закарпаття

килиміві вироби; художнє ткацтво; в'язальні вироби [4];

Джерело: [13]

Джерело: [14]

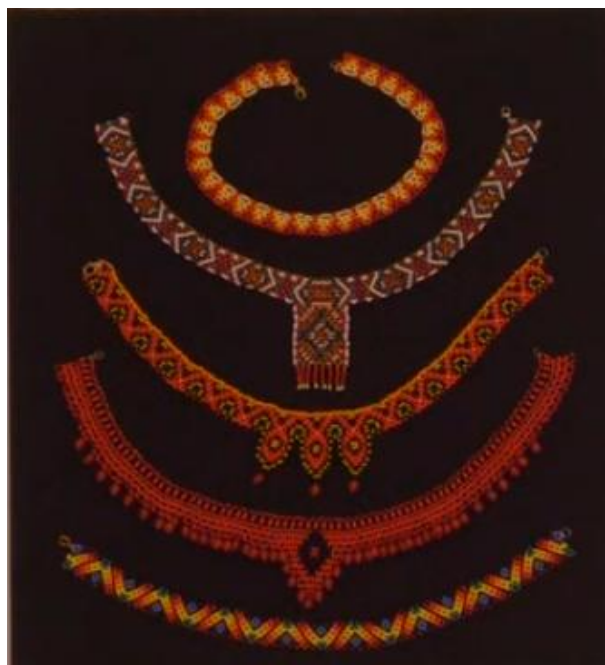
Джерело: [14]

Основні народні художні промисли Закарпаття

обробка шкіри; ювелірне мистецтво [4];

Джерело: [15]

Джерело: [8]

Джерело: [8]

Основні народні художні промисли Закарпаття

плетіння із рослинних матеріалів; художнє виготовлення меблів; обробка та виготовлення сувенірів з дерева [4].

Джерело: [8]

Джерело: [16]

Джерело: [8]

Джерело: [17]

Зв'язок навчання та розвитку культури

Щоб культура розвивалася, потрібні люди, які знають різноманітні традиції країни та можуть застосовувати знання на практиці. Але як ці люди можуть з'явитися?

Перш за все, важливим є навчання, яке потрібно розпочинати зі шкільного віку.

«Освітня діяльність не лише сприяє збереженню спадщини, а й розвиває критичне мислення, творчість і громадянську активність. Особливу роль відіграє залучення молоді, оскільки формує покоління, що буде не просто споживачем культурних цінностей, а їх активним захисником і носієм інновацій» [18, с. 61].

Зв'язок навчання та розвитку культури

Шкільні програми включають предмет, спрямований на навчання дітей основам ведення домашнього господарства, професіям тощо. У моїй школі він називається «Технології».

Такий предмет міг би слугувати основою для інтеграції знань про культурну спадщину, якщо до нього включити якомога більше різноманітних традиційних практик різних національностей та регіонів України.

Такі уроки могли би навчити дітей народним ремеслам, таким як приготування традиційних страв, виготовлення предметів побуту та іграшок з дерева, глини, заліза, шкіри, вишивання тощо. У такий спосіб діти можуть одночасно отримувати знання про рідну культуру та розвивати практичні навички, необхідні для повсякденного життя.

Як організувати процес навчання?

«Спільне навчання пропонує насичене, збалансоване середовище, яке сприяє академічному успіху, соціальному розвитку та емоційному добробуту. Надаючи хлопчикам і дівчаткам можливості працювати разом, воно сприяє духу співпраці, взаємоповаги та рівності – цінностям, які є важливими для успіху в сучасному світі» [19].

На мою думку, доцільною ідеєю є проведення спільних уроків з «Технологій», щоб і дівчата, і хлопці мали рівні можливості отримувати різносторонню інформацію про культуру та традиції та вчитися їх застосовувати.

У результаті в майбутньому вони зможуть співпрацювати у повсякденному житті (так зростатимуть взаємодія, підтримка та повага). Також вони матимуть знання та навички, щоб без обмежень якимись окремими темами поширювати культуру країни, коли з'явиться така нагода.

Висновки

Таким чином, у дослідженні спроектовано можливі шляхи збереження української культури в цілому, та традиційно-побутової культури Закарпаття зокрема, за допомогою шкільної освіти.

Особистий внесок полягає у самостійному зборі інформації з різних джерел (наукова література, відеоматеріали, презентації, тощо) щодо розмаїття культурних традицій Закарпаття, її систематизації, аналізу, та наданні практичних рекомендацій щодо вдосконаленні освітнього процесу для збереження культурного різноманіття.

Зокрема, цей підхід вперше рекомендовано реалізувати шляхом включення до навчальної програми предмета «Технології» тем, присвячених практичному застосуванню традиційних культурних підходів до рукоділля, кулінарії, народних ремесел, художніх промислів тощо. Додатково, особливий наголос зроблено на тому, що хлопці та дівчата повинні мати можливість вивчати цей предмет разом.

Це допоможе досліджувати та зберігати культурну спадщину, інтегрувати народні традиції у повсякденне життя, а також сформувати нові покоління тих, хто сприятиме розвитку сучасної, сталої та багатоманітної української культури.

Список використаних джерел

1. Жупан Є. Українська мова в житті національних меншин (спільнот) Закарпаття. *Центр культур національних меншин Закарпаття*. 15.11.2023. URL: <https://centerkylytr.pp.ua/2023/11/15/%d1%83%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0-%d0%bc%d0%be%d0%b2%d0%b0-%d0%b2-%d0%b6%d0%b8%d1%82%d1%82%d1%96-%d0%bd%d0%b0%d1%86%d1%96%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b8%d1%85/> (дата звернення: 29.03.2026).
2. Всеукраїнський перепис населення '2001. *Державний комітет статистики України*. URL: <https://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/> (дата звернення: 29.03.2026).
3. Москвічова Ю. Діалог культур як основа сучасного мультикультурного соціуму в умовах культурної глобалізації. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання*. 2023. № 2. С. 47–54. DOI: [https://doi.org/10.31652/3041-1017-2023\(2\)-06](https://doi.org/10.31652/3041-1017-2023(2)-06).
4. Габчак Н. Ф. Народні художні промисли та сувенірні бренди Закарпаття в контексті розвитку етнотуризму. *Зб. наук. праць Військового інституту Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2012. Вип. 35. С. 289–292. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/абес2ee8-a5d8-4f69-a4a8-50c261687cc8>.
5. Вишиванка Закарпатської області. Орнаменти Закарпаття. *Магія візерунку*. URL: <https://magiavizerynky.com/novyny-statti/vyshyvanka-zakarpatsko-oblasti--ornamenty-zakarpattya/?srsltid=AfmBOoqw3wlSabTbgTgRDkWsZbpr7FqsYtseKmJDEbwFjf5JYfOUKH6Q> (дата звернення: 29.03.2026).
6. Закарпатська вишиванка – особливості місцевого стилю вишивки й орнаментів. *Folkmart*. 10.12.2024. URL: <https://folkmart.ua/blog-zakarpatska-vyshyvanka-osoblyvosti-mistsevoho-styliu-vyshyvky-ornamentiv> (дата звернення: 29.03.2026).
7. Бреза І. Бичківський медяник: вишиваний оберіг, який можна спробувати на смак. *Zaholovok.com.ua*. 18.07.2025. URL: <https://zaholovok.com.ua/longread/bychkivskyy-medyanik-vyshyvanyy-oberih-yakuu-mozhna-sprobuvaty-na-smak> (дата звернення: 29.03.2026).
8. В Ужгороді майстри зі всієї області представили 200 робіт декоративно-ужиткового мистецтва. *YouTube. Pro Zahid*. 30.10.2020. URL: https://www.youtube.com/watch?v=_RIA6AIqmuo (дата звернення: 29.03.2026).
9. Алдон М. Закарпатець із особливими потребами робить унікальні речі з річкового каменю. *Карпатський об'єктив*. 09.01.2024. URL: <https://cikave.ko.net.ua/?p=42605> (дата звернення: 29.03.2026).
10. Алдон М. Закарпатець створює прикраси з кісток. *Карпатський об'єктив*. 22.05.2025. URL: <https://life.ko.net.ua/?p=182456> (дата звернення: 29.03.2026).
11. Мишанич В. Закарпатський гончар репрезентував свою творчість на симпозіумі в Чигирині (ФОТО). *Закарпаття онлайн*. 22.07.2011. URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/85421-Zakarpatskyi-honchar-reprezentuvav-svoiu-tvorchist-na-sympoziumi-v-Chyhyrini-FOTO> (дата звернення: 29.03.2026).
12. Мишанич В. В Ужгороді говорили про традиційне закарпатське гончарство (ФОТО). *Закарпаття онлайн*. 27.11.2018. URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/187349-V-Uzhhorodi-hovoryly-pro-tradytsiine-zakarpatske-honcharstvo-FOTO> (дата звернення: 29.03.2026).
13. Килимові вироби від закарпатської майстрині охоче купують в якості сувенірів та подарунків. *Uzhgorod.net.ua*. 21.02.2018. URL: <https://uzhgorod.net.ua/news/121669> (дата звернення: 29.03.2026).
14. Народні ремесла та художні промисли Закарпаття обговорили на конференції. *YouTube. Tv21 Унгар*. 17.08.2023. URL: https://www.youtube.com/watch?v=bMy5wxQ_qpk (дата звернення: 29.03.2026).
15. На Закарпатті колишній військовий виготовляє шкіру рослинного дублення. *URKINFORM*. 16.06.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-yakisne-zhyttia/3265226-na-zakarpatti-kolisnij-vijskovij-vigotovlae-skiru-roslinnogo-dublenna.html> (дата звернення: 29.03.2026).
16. Іза - сторічна столиця лозоплетіння. Чи живе досі це ремесло на Закарпатті?. *YouTube. Ля Село*. 19.03.2024. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2OeqhlZZgf8> (дата звернення: 29.03.2026).
17. Мешканець Хустщини виготовляє ексклюзивні дитячі іграшки з дерева (ФОТО). *Закарпаття онлайн*. 05.08.2016. URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/159209-Meshkanets-KHustshchyny-vyhotovliaie-ekskliuzyvni-dytiachi-ihrashky-z-dereva-FOTO> (дата звернення: 29.03.2026).
18. Іонов В. Культурна спадщина як ресурс: проблеми та стратегічні перспективи її розвитку. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. Т. 2. С. 59–63. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2025.338820>.
19. 5 benefits of co-education schooling. *All Saints Grammar*. 03.03.2025. URL: <https://www.allsaints.nsw.edu.au/5-benefits-of-co-education-schooling/> (дата звернення: 29.03.2026).

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!